

Askerî müzemiz

Yazan: Halûk Y. Şehsuvaroğlu

İstanbulda fetihten sonra Fatih Sultan Mehmed Ste-İrene kilisesini bir silâh deposu haline koymuş ve asırlarca eski Türk silâhlarıyla, ganimet olarak ele geçen yabancı milletlere ait silâhlar bu depoda toplanmıştı.

Cebehane ismiyle anılan eski Bizans kilisesi zamanla zengin silâh koleksiyonlarıyla dolmuş ve 1726 yılında buraya Darülesliha denilmiştir. Alâkalı memurları tarafından ve muhafaza gayesiyle tertiplenmiş olan Darülesliha halkın ziyaretine açılmaz, yalnız burayı bazı kimseler müsadde ile görürlerdi.

18. asrın sonunda Darüleslihayı ziyaret edenlerden biri Baron de Tott olmuş ve yabancı mütehassis hâtıralarında burada bir çok kıymetli silâh ve askerî eşya gördüğünü, bilhassa Kosovada I. Muradı şehid eden Miloş Kabloviç'in kılıcının da burada muhafaza edildiğini, Türk davul ve köslerinin de pek dikkate şayan olduğunu, İstanbul muhasarasında kullanılan bir mancınığın bina önünde açıkta harabiyete bırakıldığını yazmaktadır.

Darüleslihada toplanmış muhtelif asırlara ve milletlere ait silâhlar, yeniçeri ocağının kaldırılması sırasında yağmaya uğramış ve bu zengin koleksiyonun bir çok kıymetli parçaları bu suretle elden çıkmıştı. Buna mukabil kaldırılan ocağın eski silâhları ve bazı hatıraları buraya getirilmiş ve bundan sonra da harb ganimetlerinin Darüleslihayı konulmasına devam olunmuştu.

Ste-İrene'deki silâh deposuna mukabil Topkapı Sarayı Hazine daire-sinde de hükümdara ait silâhlar, harb ganimetleri toplanıyor ve bu suretle Saray içinde de zengin bir askerî müze teşekkül etmiş bulunuyordu.

Silâhlar, askerî malzeme ve harb hatıralarına gösterilen bu alâka yanında imparatorluğun muhtelif yerlerinde ele geçen eski Roma ve Bizans eserleri de toplanmaya başlan-mış ve bunlar da Darüleslihada depo edilmişti.

Abdülmeccid devrinde Tophane Müşiri Ahmed Muhtar Paşa, Avrupadaki mânada bir müze kurma fikrini hakikat haline getirmiş ve 1847 yılında Darüleslihadaki eserleri Eslihai Atika ve Mecmai âsari atika kısımlarına ayırtmış, binanın taşı-lıklı revâkları üzerine bu isimleri yazdırtmıştı.

Ahmed Fethi Paşadan sonra müze fikri alâka görmemiş, ancak Âli Paşanın sadaretinde ve 1859 yılında Galatasaray Sultanisi müzesi için an Mr. Goold, Mecmai âsari atika müzesine müdür tayin olunmuştu. E-n-dan sonra sırasile yabancı müdürlerin idare ettiği âsari atika müzemiz 1874 yılında Çinli köske nakloinından ve o yıl bizde de ilk defa âsari atika nizanınaması neşredilmişti. 1881 yılında müze müdürlüğüne getirilen Hamdi Beyle beraber Türk müzeciliğinde yeni ve mesud bir devir başlamıştı.

Âsari atika müzemizin inkişaf yoluna girmesine mukabil Eslihai Atika) müzemiz Ahmed Fethi Paşanın bıraktığı yerde kalmış, eski silâhlar yeni müzecilik zihniyetile tanzim ve teşhir edilip halka gösterilememişti.

Abdülâziz devrinde ilk defa olarak Mehterhanede eski yeniçeri kıyafetleri ziyarete açılmıştı. Burayı ilk geçenlerden biri olan Namık Kemal Bey intubalarını şöyle anlatmaktadı-r:

Yakında ziyarete açılacak kısımda Sultan Osmandan Atatürke kadar olan askerî tarihimiz izah ve ifade olunmuştur. Bu esas dahilinde ilk zamanlardan bugüne kadar ordumuzda kullanılan silâhlardan nünuneler, gene muhtelif devirlerde ordu kıyafetlerini gösteren mankenler, muhtelif asırlara ait sancaklarımız, zaferlerimizi tasvir eden tablolar, şehidlerimizin elbiselerinden müteşekkil hâtıra eşyası teşhire konulmuştur

(Yeniçerilerin Mehterhanede mah-fuz olan resimleri umurunun tetkika-sına arzolundu. Geçen gün gittik. millî usullerimizdeki büyük değişiklik ve bir kaç yüz bin nüfusun ih-lâkını mucib olan elbiseyi gördük. Galiba vazılarında hüsnü tabiat yok imiş. İçlerinde insanın endamına yak-kısır bir kıyafet bulamadım. Hele her sınıfın başlarına giydikleri sey-ler lüzumundan kat kat ziyade bü-yük ve akla gelmez surette acayib görünüyor, fakat bilmem ki bu mü-talea sahih midir, yoksa göz alışkan-lığı mı hasıl oluyor? Acaba onlar bizim kıyametimizde bir adam gör-seler beğenirler miydi, yahud göz-lerine daha mı fena görünürdü? Resimlerin ekserisi alçıdan, fakat beş altı saray ağaları balmumundandır. Bu balmumular terzi dükkânlarındaki resimlere benziyor, her ne ise murad resim değil elbisedir.) (1)

Abdülâziz devrinde orduya alınan yeni silâhlar da Ste-İrene'e konulmuş ve bu suretle bina istiab had-

dinden fazla dolmuş ve Maçka silâh-hanesi inşa edildikten sonra yeni silâhlar buraya nakledilmişti.

Fakat Ste-İrene kilisesinde eski ve kıymetli silâhlar yanında bir çok hurda malzeme ve eşya duruyor ve burası bu halde muntazam bir depo olmaktan dahi uzak bulunuyordu.

Meşrutiyetten evvel Askerî Müze-nin kurulması yolunda bazı teşebbüs-ler olmuş, II. Abdülhamid Mahmud Şevket Paşanın hazırladığı (Kıyafet-i Askeriye) kitabından mülhem olarak Sarayda bir (Eslihai Atika Müzesi) kurulmasını istemiş; ve paşanın (kü-çük silâhların asılları ve ağırların mo-delleri konulmak suretile hazırladığı müze projesini) muvafık görmüştü. Sarayda kurulacak (Eslihai Atika Müzesi) için Mahmud Şevket Paşanın reisliğinde, ressam Zonaro, Zekâi Paşa, Topçu Sami, ressam Üsküdarlı Ali Rıza, Ahmed Ziya, Necmi ve Hüsnü Beylerden müteşekkil bir heyet kurulmuş, bu heyet esli-hai atika ambarını, Tophane, Maçka,

Tersane silâh ambarlarını gezerek buldukları kıymetli silâhları Yıldız naklettirmişler ve çini fabrikası yanındaki köşkte, Berlin Viyana askerî müzeleri kataloglarını esas alarak bir (Türk Eslihai Atika) müzesi tesis etmişlerdi (2).

Buna mütenazir olarak Meşrutiyet ilânından bir kaç sene evvel Muhtar Paşa da (Avrupadaki ordu müzeleri tarzında millî ve askerî bir müzenin tesisine dair o vakit Tophane-i Âmire Müşiri bulunan Zeki Paşaya bir lâ-yiha yazmıştı. Bu lâyiha Tophane-i Âmire meclisinde tezekkür edildikten sonra Zeki Paşa tarafından II. Abdülhamide arz olunmuş ve bu müzenin kurulması hazırlıklarına başlanılması, yerinin bulunması için Muhtar Paşaya Almanyalı Topçu Ferik Gromkof, Mülkiye Mühendis mektebi muallimlerinden Almanyalı Yasmond memur demişlerdir (3).

Yıldızdaki Eslihai Atika Müzesin-den sonra II. Abdülhamid Maçka silâhhanesi önünde yeni ve büyük bir askerî müzenin kurulmasını Mahmud Şevket Paşaya emretmiş, fakat bir müddet sonra bu müzenin kurulmasından vazgeçtiği gibi Yıldızdaki komisyon da dağıtılmıştı (4).

Meşrutiyetin birinci senesinde II. Abdülhamid, Askerî Müze meselesile tekrar alâkadar olmuş, bu müzenin mevcut binalardan birinde yahud yeni yapılacak bir binada kurulmasını istemişti.

Bu maksadla Ferik Muhtar Paşa riyasetinde bir de (müze tesis komisyonu) kurulmuş ve komisyon haftada bir kaç gün toplanarak çalışmalarına başlamıştı (5).

Fakat meşrutiyet devrinin birbirini takip eden hâdiseleri arasında, Askerî Müze mevzuu unutulmuş, komisyon dağılmış, bunun üzerine Harbiye Nazırı Mahmud Şevket Paşa, Muhtar Paşayı (Eslihai Askeriye Müzesi) müdürlüğüne tayin ederek bu davanın tahakkukunu mümkün kılmıştı.

Muhtar Paşa, davanın bir gönüllüsü olarak işe sarılmış, Ste-İrene kilisesinde eski silâhlarımız, bayraklarımız, bütün harb malzememiz ve yeniçeri kıyafetlerimizle pek alâka çekici bir müze kurmuştu. Ayrıca bir müze sineması yapmış ve eski mehter takımını da canlandırmıştı. Muhtar Paşanın 1923 yılına kadar devam eden müdürlüğü esnasında Askerî Müze İstanbulun sayılı ziyaret yerlerinden biri olmuş ve Paşanın ayrılmasından bir müddet sonra tekrar ihmale uğramıştı.

İkinci Dünya Harbinde Anadoluya götürülen müze o tarihtenberi tekrar açılmamış, eserler İstanbula getirildikten sonra Askerî Müze için münasib bir bina aranmış, muhtelif yerler üzerinde durulmuş, nihayet Gülhane hastanesi yanındaki düzlükte yeni ve modern bir müzenin inşası kararlaştırılmıştır.

Bu geçen yıllar içinde Askerî Müze eşyası iyi bir şekilde tasnife tâol-tutulmuş, envanterleri yeniden gözden geçirilmiş ve eşyanın fennî usullerle muhafazası temin olunmuş-tur.

Müzeye 1955 yılında müdür olarak tayin edilen General Hulki Saral, mesai arkadaşlarıyla beraber müzenin dikkate şayan eserlerinden bir kısmını eski Harbiye mektebinin jim-nastikhanesinde tanzim ve teşhir etmiştir.

Yakında ziyarete açılacak olan Askerî Müzenin bu kısmında Sultan Osmandan, Atatürke kadar olan askerî tarihimiz izah ve ifade olunmuştur. Bu esas dahilinde ilk zamanlardan bugüne kadar ordumuzda kullanılan silâhlardan nünuneler, gene muhtelif devirlerde ordu kıyafetlerini gösteren mankenler, muhtelif asırlara ait sancaklarımız, zaferlerimizi tasvir eden tablolar, şehidlerimizin elbiselerinden müteşekkil hatıra eşyası teşhire konulmuştur. Müzenin son kısmı Kore harbine ait silâhlar, Kore şehidlerimiz eşyası ve Kore Birliğimize verilmiş hediyelerle çok iyi bir şekilde tanzim olunmuştur (6).

Askerî Müzenin yakında ziyarete açılacak bu kısmı eski harblerimiz, ordumuz hakkında etraflı bir fikir verebilecek mahiyettedir. Yeni müze binası yapıldıktan ve harb tarihimize ait bütün malzeme teşhire konulduktan sonra dünyamızın en zengin bir askerî müzesine sahip olacağımızda şüphe yoktur.

(1) Tasvirî Efkâr gazetesini 17 kânunusani 1283.

(2) Bu heyete dahil olan Hüsnü Tenkizin basılmamış hatıraları.

(3,5) Sermed Muhtar, Askerî Müze Relberi.

(4) Hüsnü Tenkiz, hatıralarında komisyonun 1905 te bomba hâdisesinden sonra dağıldığını yazmaktadır.

(6) Askerî Müzede Plevne müdafası hatıralarından müteşekkil zengin bir koleksiyon da vardır.

